

EEN MONUMENTAAL VERHAAL

Hoever

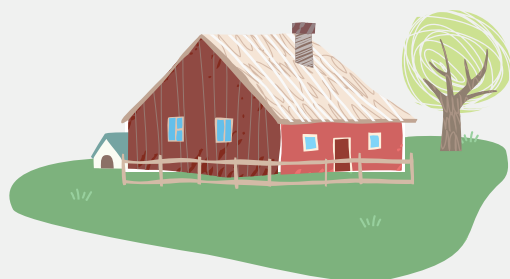
 GEMEENTE
PUTTE

GEHECHT AAN
 Duffel

 Bonheiden
Verrassend Veelzijdig!

 **Sint-
Katelijne-
Waver**
vol van leven

I N H O U D S T A F E L

03	Voorwoord
04	Hoeven en boerderijen in onze regio
10	Najaar 2021: aanbod Open Monumentendag - hoeveroutes
12	Markante hoeven in Bonheiden
20	Markante hoeven in Duffel
30	Markante hoeven in Putte
36	Markante hoeven in Sint-Katelijne-Waver
48	Contactgegevens

VOORWOORD

Beste erfgoedliefhebber

Al 33 jaar hebben Bonheiden, Duffel, Putte en Sint-Katelijne-Waver een intensief samenwerkingsverband op het vlak van erfgoed. Elk jaar brengen we samen een aantrekkelijke brochure uit die focust op ons monumentenaanbod. Tot voor kort was de Open Monumentendag de leidraad, maar de coronacrisis heeft ons gezamenlijk erfgoedperspectief enigszins losgekoppeld van 'binnenbezoeken'. Op die manier kijken we een stuk breder dan de ééndaagse monumentenzondag.

Aan de hand van een relicentyperings trekken we een thematische rode draad door onze vier gemeenten. Dat aanbod vertalen we voor u bovendien naar een duurzame openluchtactiviteit.

De editie 2020 zette de bunkers van de KW-linie in de kijker.
Dit jaar trekken we graag uw aandacht op het hoeve-erfgoed in onze regio.

Duiding over de aanwezige hoevetypes en over de concrete relicten vindt u, gestoffeerd met fraai fotomateriaal, in deze brochure. Naast een infobrochure bieden we u een pakket van hoevepaden aan. Dat pakket draagt dezelfde hoofdtitel als deze brochure. De volledige titel is 'Een monumentaal verhaal: fietsen en wandelen langs hoeven'. Pik zeker een gratis exemplaar op in één van onze gemeentehuizen of bibliotheken. De fiets- en wandeltrajecten in kwestie kan u op een mooie najaars-, lente- of zomerdag met familie of vrienden afleggen. Tegelijkertijd boeiend én gezond.

We wensen u een fijne ontdekkingsstocht in onze vier gemeenten toe!

Lode Van Looy

Burgemeester Bonheiden

Mieke Van den Brande

Schepen van cultuur Bonheiden

Sofie Joosen

Burgemeester Duffel

Lili Stevens

Schepen van cultuur Duffel

Kristof Sels

Burgemeester Sint-Katelijne-Waver

Eric Janssens

Schepen van cultuur Sint-Katelijne-Waver

Pieter Gysbrechts

Burgemeester Putte

Inge De Bie

Schepen van cultuur Putte

HOEVEN BOERDERIJEN IN ONZE STREEK

door Ward De Potter

Bij een tocht te voet of met de fiets over de landelijke wegen in onze streek kunnen we vaststellen dat het overgrote deel van de gebouwen erlangs woonhuizen zijn. Nu en dan met bijgebouwen voor een kleine of middelgrote onderneming, een landbouwuitleiding, veeteelt- of melkbedrijf of een bedrijf voor groentekweek. Soms een woonhuis dat duidelijk een verbouwing is van een vroegere boerderij. We staan er misschien niet bij stil en vragen ons af hoe dit huidige landschap tot stand gekomen is. Hoe zag het er dan vroeger uit? Laten we teruggaan in de tijd.

Twintigste eeuw

De eengezinswoningen die we nu reeds jaren kennen zijn er in zeer verschillende vormen. Deze woontypen kenden een enorme opgang na de Tweede Wereldoorlog, ook op het platteland. Voordien kwamen deze woningen bijna alleen maar voor in stedelijk gebied, industriegebied en in mindere mate in onze dorpskernen. In de dorpen waren het vooral de woningen van de notabelen en andere welgestelde burgers. Tot aan de Tweede Wereldoorlog bestonden bijna alle woningen uit een woongedeelte en daar naast, er aan vast, een agrarisch gedeelte, bestaande uit stal en schuur. Dit was niet alleen het geval bij de boeren maar ook bij de "handwerkers" en zelfs bij de ambachtslieden en neringdoeners. Bij dezen, die niet hoofdzakelijk van de landbouw leefden, werden veelal een melkkoe en een varken gehouden en een moestuin verzorgd, om in de gezinsbehoeften te voorzien. Ook werd een klein veld aardappelen en graan geteeld. Het waren als het ware zeer kleine boerderijen, met de vrouw des huizes in de hoofdrol, zeker bij de ambachtslieden.

Vanaf het begin van de 20ste eeuw ontstond er een compacte bouwvorm van kleine boerderij die op het platteland zeer verspreid werd. Het woongedeelte bestond uit een woonkamer, de "voorplaats" of "kamer", vooraan met de voordeur en één raam, soms zelfs tegelijkertijd slaapkamer van de ouders. Gewoonlijk echter was de slaapkamer van de ouders afgescheiden door een wand met binnendeur. In dat geval waren er dan ook minstens twee ramen, ofwel aan één kant van de voordeur ofwel links en rechts hiervan. Deze woonkamer had meestal een schouwmantel in de hoek van de buitenmuur met de binnenmuur met de achterliggende ruimte.

De verwarming kon bestaan uit een kleine kolenkachel, soms echter was er helemaal geen kachel geplaatst. Achter deze woonkamer bevond zich de woonkeuken, het "huis", met de voornaamste verwarming, de plattebuiskachel of "Leuvense stoof". De schouwmantel hiervan stond in de hoek, rug aan rug met deze van de "voorplaats". In deze ruimte leefde men, dag in dag uit. Ook werd er, zeker in de winter, op gekookt.

Daarachter, in de aangebouwde "afhang", de achterkeuken met gemetseld kolenfornuis voorzien van een grote gietijzeren plaat met vier of zelfs zes afdekbare openingen om te koken. Soms onder dezelfde rookvang nog een open haard. Tegen de achtermuur een gemetselde werkbank met gootsteen, de "moosbank", om de afwas te doen. Het drinkwater moest langs de achterdeur binnengebracht worden vanuit de achter het huis gelegen waterput, de "borreput". Het gebruikte afwaswater kon door een gat in de muur, het "mozegat", naar buiten, naar de "mozegoot", verder de moestuin in.

In het "huis" bevond zich een trap naar boven naar twee of drie kleine slaapkamers met vooraan kleine lage ramen. In de zijgevel had de middelste kamer, boven de woonkeuken, een groter raam. Onder deze trap lag dikwijls nog een keldertrap naar een kleine kelder. Naast het woongedeelte bevond zich de schuur met vooraan de schuurpoort en binnenin de toegang tot de schelf boven schuur en stal. Een deur verbond de schuur met de voedergang van de achterliggende stal. Deze koestal had een tweede deur, aan het andere einde van de voedergang, naar de "afhang". De buitenstaldeur was in de zijgevel.

Achter de stal, in de "afhang", bevonden zich, het "varkenskot", het "voederkot" en niet te vergeten, het primitief toilet, het "gemak", rechtstreeks op de "beerput". De "afhang" was dus ook de interne verbindingsruimte tussen het woongedeelte en het agrarisch gedeelte. De schuur en de stal waren dan ook van binnenuit bereikbaar via deze "afhang".

Dit was dus een zeer klein landbouwbedrijf. Het gebouw stond met de voorgevel naar de openbare weg. In een latere fase zou het woongedeelte dan opgetrokken worden tot een volledige eerste verdieping. Na de Tweede Wereldoorlog werden stilaan schuur en koestal omgebouwd tot garage of dienden tot uitbreiding van het woongedeelte.

Negentiende eeuw

In de tweede helft van de 19de eeuw kende men nog nieuwbouw van het woon-stal-schuur type, dikwijls in donkerrode met de hand gevormde baksteen. Dit is de eindfase in het bestaan van een eeuwenoud bouwsysteem, waarbij de bouwmaterialen evolueerden maar dezelfde volgorde van de ruimten steeds behouden bleef. Hier komen ook de meeste elementen voor die in het begin van de 20ste eeuw ook deel uitmaakten van het reeds beschreven compact boerderijtype. Het woongedeelte, stalgedeelte en schuurgedeelte, waren in die volgorde in de lengte en onder hetzelfde dak naast elkaar geplaatst. De toegangsdeuren bevonden zich in de voorgevel. De bijkomende ruimten zoals "voederkot", "varkenskot", "gemak", werden ondergebracht in de "afhang".

Een ondiepe kelder met de er boven gelegen "kelderkamer" was toen ook nog gewoon. De kelder was bereikbaar van onder de zoldertrap in de woonkeuken en de "kelderkamer" vanop halverwege de zoldertrap. Deze kamer diende als slaapkamer voor de meisjes, voor de jongens waren er een paar kamers afgetimmerd op de zolder, onder de pannen.

Hout en leem bleven zeker in de eerste helft van 19de eeuw de belangrijkste bouwmaterialen voor deze hoevebouw van het woon-stal-schuur type.

Achttiende eeuw

De 18de eeuw, onze "Oostenrijkse periode", is de eeuw van de hoevebouw in baksteen. Vooral verbouwingen door het ondermetselen van de eikenhouten dakconstructie, de "dakstoel", ter vervanging van de met leem bestreken vakwerkwanden. Vaak bleef het dragend balkwerk van de wanden bestaan en werden de vakken met metselwerk opgevuld. Ook het vervangen van stro door pannen als dakbedekking, geheel of gedeeltelijk, kwam veel voor. Eerst kwam het woongedeelte aan de beurt. Dit soort ingrepen vond plaats tot een eind in de 20ste eeuw.

In sommige gevallen kwam er een totale bakstenen nieuwbouw van het woon-stal type naast de oude lemen hoeve. Het balkwerk van de oude hoeve, de "huisstoel", werd niet afgebroken, maar na herstelling waar nodig en enkele aanpassingen voor het in- en uitrijden, in gebruik genomen als schuur. Hierbij werden de wanden terug met leem bestreken of ingemetseld met baksteen. Zo werd de volume capaciteit van de hoeve sterk uitgebreid.

Bij andere werd alleen het woongedeelte gedeeltelijk afgebroken en op de zelfde plaats heropgebouwd, volledig in steen, maar de eiken "dakstoel" bleef. Ook de reeds bestaande bakstenen kelder met tongewelf en de centrale bakstenen schoorsteen met open haard in het "huis" en de "kamer", rug aan rug, bleven. Tegelijkertijd werd er nog steeds voor het overgrote deel met hout en leem gewerkt. Van de belangrijkste bakstenen hoeven uit deze periode zijn er wel nog een mooi aantal overgebleven, soms bijna ongeschonden.

Zeventiende en zestiende eeuw

Pas in de helft van de 17de eeuw geven de haardtellingen, een belastingsysteem, meer schouwen dan rookgaten aan. Veel schouwen waren ook toen nog gewoon in hout en leem uitgevoerd.

Met het rookgat is de meest primitieve vorm van het binnenshuis vuur maken voor verwarmen en koken bereikt. Gewoon een gat in de zoldering en in het dak ter hoogte van de nok voerde de rook af naar buiten. In het midden van het woongedeelte, dat uit slechts één ruimte bestond, werd een vuur aangelegd waarop gekookt werd en waarrond men kon zitten. Bij een nog oudere vorm was er nog geen zoldering en diende het dak zelf als grote rookvang. De afscheiding van het woongedeelte met het stal- en schuurgedeelte was oorspronkelijk onbestaande om dan met vlechtwerk, eerst zonder leem, daarna met leem tot een wand te evolueren. Woningen van dit type kwamen zelfs in het begin van de 20ste eeuw nog sporadisch voor in de Kempen.

Sleutelelementen

Naast deze evolutie zijn er ook nog een aantal sleutelelementen die weerkeren.

De oriëntering van deze hoeven is tot eind 19de eeuw zo dat deze met de voorgevel ongeveer naar het zuiden gericht waren, naar de "elf uren zon", waarbij de ligging ten opzichte van een openbare weg van geen enkel belang was. Het woongedeelte bevond zich aan de oostkant. Zo kon dit het beste van de zonnewarmte genieten, het jaar door.

Het dak was een zadeldak met de nok oost-west gericht maar met afgevlakte uiteinden, wolfsdak genaamd. Een klein schild aan de oostkant, een groot schild, soms bijna tot tegen te grond, aan de westkant ter bescherming tegen de overheersende westenwinden en regens.

Kamer, huis, stal en schuur werden onder één dak gebracht, gesteund door opeenvolgende gebinten, een éénbeukig gebouw. Bij het neerwaarts verlengen van het dak naar achteren, het noorden, werd een tweede beuk bij gevoegd, de "afhang". Dit al dan niet over de gehele lengte. Soms werd het dak van de schuur ook neerwaarts naar het zuiden verlengd en kwam de ingang haaks op de voorgevel staan, een driebeukig gebouw. Bij de grotere typen kon ook het woongedeelte aan deze zuidkant een "afhang" hebben tot vergroting van het "huis" en het bijmaken van gescheiden slaapgelegenheden bij de "kamer". Er werd dan in de "kamer" een raam voorzien in de oostelijke gevel.

De voordeur kwam recht in huis uit, "met de deur in huis vallen". Meestal was er ook een achterdeur daar recht tegenover.

De raamopeningen waren beveiligd tegen inbrekers door "diefijzers", in de muur gemetselde ijzeren staven. Bij lemen wanden waren het eikenhouten latten. In beide gevallen waren er ook nog de luiken, "slagvensters", die bij nacht en ontij gesloten werden.

Openingen, zeker het keldergat, moesten ook beveiligd worden tegen boze geesten en werden daarom bovenaan voorzien van een afweerkruis, met witkalk op de muur.

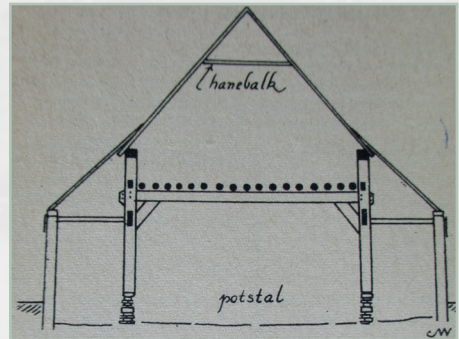
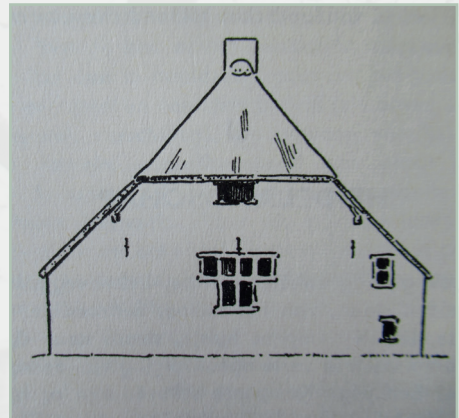
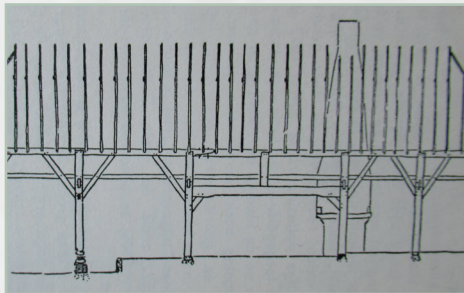
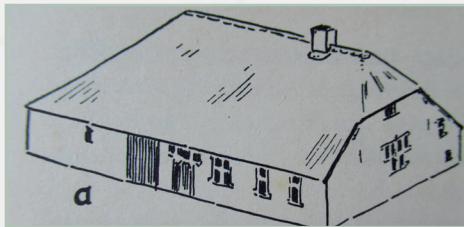
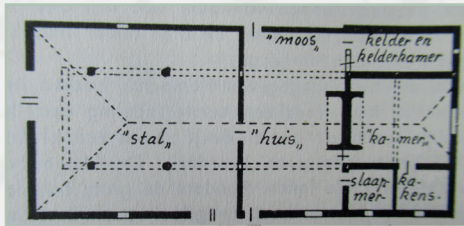
De ondiepe kelder bevond zich aan de noordkant met toegang in het "huis". Hij werd afgesloten met een schuin liggend luik waarop soms ook de trap naar de "kelderkamer" bevestigd was.

De open haard in het "huis" diende niet alleen voor het koken van de maaltijden voor de mens, maar er werd ook voeder bereid voor de dieren, in de "koeketel".

De "moosbank" met het "mозegat" was ook onmisbaar voor de bereidingen en de afwas.

Naast het eigenlijke hoevegebouw bevonden er zich nog enkele bouwsels op het erf. Eerst en vooral het bakhuis indien dit geen onderkomen gevonden had in de "afhang" bij bakstenen gebouwen. Bij hout- en leem bouw veelal met strodak moest het bakhuis wel op voldoende afstand van de andere gebouwen neergezet worden om het brandgevaar te verminderen. Daarnaast een "karrekot" voor wagens en karren, ploegen en eggen, en handwerktuigen.

De "borreput" voor de watervoorziening bevond zich meestal achter de hoeve, ten noorden, aan de achterdeur, maar soms ook voor het "huis", ten zuiden, voor de voordeur, ook dan dikwijls de enige deur van het woongedeelte. Een paardenstal indien er al een paard op het erf aanwezig was, vele kleine boeren hadden er geen. Het varkenskot met het "gemak" er naast vervulde het erf.

© TEKENINGEN J WEYNS

Grote hoeven.

Naast het hoevegebouw van het woon-stal-schuur type was er ook het woon-stal type met losstaande grote schuur, soms dus ook een tot schuur omgebouwde vroegere hoeve. De originele grote losstaande schuren maakten deel uit van de grote hoevecomplexen, meestal in eigendom van abdijen, kloosters, begijnhoven, adellijke families en dergelijke. Deze grote hoeven lagen dan ook voor het overgrote deel op de rijke vruchtbare gronden, terwijl op de arme zandgronden het woon-stal-schuur type overheerste, het ene al wat kleiner dan het andere. In de hoevenbenaming, "groot" of "klein", wordt de oppervlakte aan bewerkbare grond bedoeld, verbonden aan deze hoeve. De stal had dan een dubbele poort in de westgevel om de mest met de kar uit te voeren. Dit waren de potstallen, de dieren bleven bijna altijd binnen en er werd altijd maar bij gestrooid tot het vee zo hoog mogelijk stond. Eens die hoogte bereikt werd de mest afgeplagd en buiten gevoerd.

© M SCHROONS

Huidige toestand.

Veel van deze kleinere hoeven bestaan niet meer, andere zijn verbouwd en misschien kan de aandachtige wandelaar of fietser toch nog een aantal oorspronkelijke kenmerken terugvinden.

Er zijn dan ook nog de grotere, zeer degelijk gebouwde hoeven die ons landschap nog sieren omdat het zeer zeker de moeite loonde of loont om ze grondig en respectvol te restaureren, met misschien een nieuwe bestemming.

Voor de sterk geïnteresseerden kan een dagje "Openluchtmuseum Bokrijk" de geesten op dit vlak aanscherpen. Het doornemen van de werken van Dr. Jozef Weyns, de eerste conservator hiervan, zou ook een openbaring kunnen betekenen. Voor diegenen die vroeger in de tijd, Middeleeuwen, Gallo-Romeinse tijd tot het begin van de 12e eeuw willen gaan zoeken naar de oorsprong van deze hoevebouw, kan zeker terecht in "Archéosite-Musée d'Aubechies-Beloeil", ook een openluchtmuseum met tal van activiteiten. Ook mogen de plaatselijke heem musea in onze streek zeker niet overgeslagen worden. We kunnen zeker niet alles materieel ter plaatse bewaren voor het nageslacht, maar wel in geschriften en gedachten, en deze wetenswaardigheden koesteren en verspreiden.

Ward De Preter

Foto's: A. Dewinter - M. Schroons - J. Eulaerts
Tekeningen: Dr. Jozef Weyns

De wandel- en fietsparcoursen zijn uitgewerkt middenin de derde golf van de covid-19-crisis, met de Open Monumentendag 2021 als focus. Ze maken deel uit van ons intergemeentelijke programma op monumentenzondag 12 september.

Bij het ter perse gaan van deze brochure was de crisis nog niet voorbij en het globale aanbod van de Open Monumentendag nog niet afgerond. Coronamaatregelen noopten tot een afwachtende houding voor wat betreft de openstelling van monumenten.

We kiezen het zekere voor het onzekere en publiceren hier enkel ons openluchtaanbod. Openstellingen en andere alternatieven op Open Monumentendag vind je vanaf begin september op de gemeentelijke websites. Neem dan zeker een kijkje op:

- www.bonheiden.be
- www.duffel.be
- www.putte.be
- www.sintkatelijnewaver.be

of op www.openmonumentendag.be

Open Monumenten- dag

Zondag
12 sept. 2021

openmonumentendag.be

volg ons op en #OMD2021

**OPEN
MONU-
MENTEN**

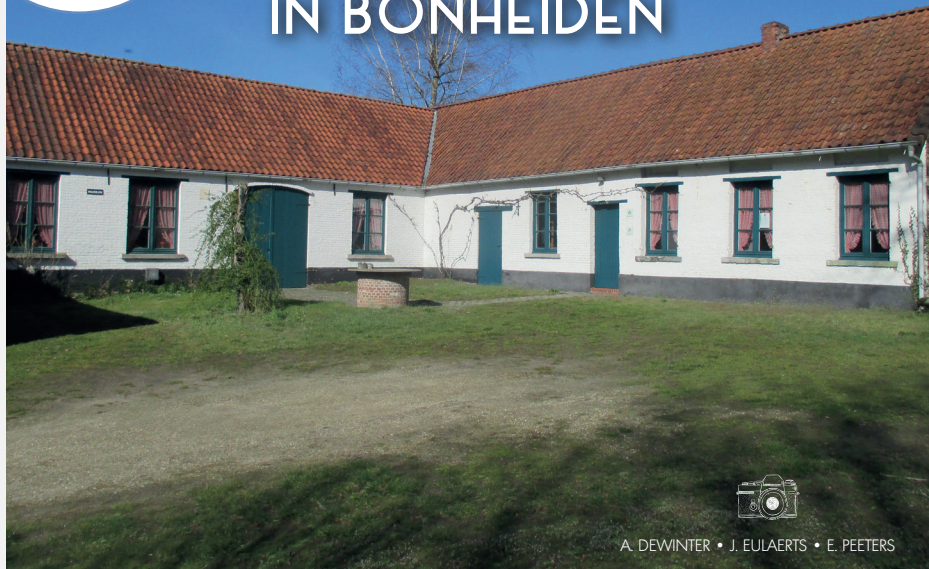
Vlaanderen
is erfgoed

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

MARKANTE *hoeven* IN BONHEIDEN

A. DEWINTER • J. EULAERTS • E. PEETERS

| Smiske |

Hoeve van het woon-stal-schuur type uit de 18de eeuw, vroeger gedeeltelijk in hout- en leembouw. Begin 20ste eeuw leefde men er met een gezin van 14 kinderen. De ouders sliepen met de jongste kinderen in de kamer, de meisjes op strozakken op de kelderkamer en de jongens op strozakken op de zolder. In het bakhuis, samen met de aangebouwde paardenstal woonde een gezin met drie kinderen.

De laatste bewoners verlieten de boerderij in 1967. In 1972 werd de tentoonstellingsruimte gebouwd tussen de schuur en de bunker, sindsdien is het in gebruik door Heemkring 't Hoefijser als heemmuseum. In 2019 werd de site aangekocht door de gemeente.

Dit museum kan vrij bezocht worden tijdens de bezoeken. Van buitenaf is het gebouw steeds te bezichtigen.

| Schueremanshoeve |

Het is nu een U-vormig complex om een binnenplaats bestaande uit een wagenhuis met een schuur, een woongedeelte en rechts van de grote inrijpoort met korfboog, een oude brouwerij. Een groot bakhuis met twee ovens sluit verder aan. De oude brouwerij, de "Seeridder" bleef grotendeels bewaard met plaats voor de brouwketel, de intacte houten koelbakken en de hopzolder. De gevel is met kalk bepleisterd. Het is een beschermd monument.

De benaming komt van de familie die begin 19de eeuw introuwde en er vele generaties de brouwerij en de hoeve uitbaatte. De eerste vermelding dateert al van in de 16de eeuw. Het gebouw onderging vele verbouwingen, vooral in de 18de eeuw. De hoeve werd verbouwd en vergroot in 1767 met onder meer de bouw van een nieuwe achtergevel even voorbij de oude gevel en de poort met doorrit. Het linkerdeel met de ganse brouwerij werd toegevoegd, hier werden blinde vensters gemaakt omdat ze in de brouwerij overbodig waren, maar om langs de straatkant toch een geheel te vormen met het rechterdeel. Tegelijkertijd werd het bakhuis, dat oorspronkelijk vrij stond, in het geheel geïncorporeerd. Mogelijk dateren ook schuur en wagenhuis uit deze periode.

| Meiboomhoeve |

Deze hoeve van het woon-stal-schuurtype werd in 1926 gebouwd door de eigenaar voor de pachter. Het is een actief melkveebedrijf, nu al de vierde generatie. Op de voorgrond werd een nieuwe fermette gebouwd voor de jongere generatie, maar zoals van oudsher wonen er nog steeds drie generaties op deze boerderij. Je kan hier ook even verpozen bij een ter plaatse bereid ijsje of een frisdrank.

| Calsterhoeve |

Soms ook Roggemanshoeve genoemd naar een vroegere pachter. Het is een langgestrekte hoeve, grondig gerenoveerd, maar met behoud van volume en dakstructuur. Voor de omlijsting van deuren en vensters werd zandsteen gebruikt, vele vensters zijn ook getralied. Reeds in 1216 maakte de hoeve deel uit van het "domein van Calstre". In de buurt werden Romeinse scherven en dakpannen gevonden, de site is dus al twintig eeuwen bevolkt. In 1632 was het de residentie van Pieter Roose, de voorzitter van de Grote Raad van Mechelen. In 1740 was het eigendom van graaf Cuypers, hij liet er een "huis van plaisance" bijbouwen. Na de Tweede Wereldoorlog kwam dit in verval en werd het afgebroken. De restauratie gebeurde eind 20ste eeuw.

Meiden en knechten woonden ook op de hoeve, op een avond kwam de paardenknecht dronken thuis. Hij ging met een brandende lantaarn naar zijn kamertje boven de stal, viel en daarop ontstond brand. De pachter, Ferdinand Servaes, hoorde dit en liep ernaartoe om te blussen. Hij viel echter van de derde trap op de rand van een drenkkuip voor koeien en brak daarbij zijn nek. Hij overleed ter plaatse.

In die boerderij deed ook Eulalie Raedts ("Lieke van de smed") einde 19de eeuw dienst als meid. Toen zij trouwde met Rikus Ventôse, kreeg zij van de boer toelating om als geschenk een roggebrood te bakken in de oven, zo groot als ze kon. Omdat het brood door het ovengat moest kunnen, maakte ze een lang en smal brood. Toen het gebakken was, zei de boer dat dit toch wel een erg groot brood was voor een jong stel. Hij nam het over en voederde het aan de paarden. Lieke mocht gedurende een gans jaar elke week toen een huishoudbrood komen halen ter compensatie.

| Kamerhoeve |

Deze hoeve ligt achterin de Plasstraat, langs de Langestraat. De bouw van deze hoeve klimt zeker op tot in de 18de eeuw, maar ze is ongetwijfeld veel ouder. De monumentale schuur was langs één zijde gedekt met pannen, de andere zijde met stro toen ze werd afgebroken in 1973. De restauratiewerken van de hoeve gebeurden in de jaren '90.

| Hof ter Slee |

Deze naam werd gegeven na de grondige restauratie, in de buurt is ze gekend onder de Wellenshoeve of 's Vetsershof. In een balk op de zolder staat 1567 vermeld, vermoedelijk als bouwjaar. De verbouwingen gebeurden in 1966.

| Hottentothoeve |

De naam zou afkomstig zijn van “huttentut”, een gewas dat daar rijkelijk groeide. Ze bestaat uit een groot woonstalhuis met zadeldak en een afzonderlijke indrukwekkende schuur. De 18de-eeuwse schuur was oorspronkelijk in leembouw met vakwerk, later deels versteend. Ze is erkend als monument. Het woonstalhuis heeft aan deuren en vensters een omranding met witte zandsteen.

Hottentot staat nu voor erfgoed, te midden van de natuur, weg van alle drukte en onrust, waar mensen tot rust kunnen komen. De authenticiteit en eenvoud zorgen voor een optimale cultuur-historische beleving.

We laten jong en oud kennismaken met de natuur en het traditionele boerderijleven. De 350 jaar oude schuur is voorzien van modern comfort, zodat iedereen inclusief ondernemers er terecht kunnen.

Naast het materiële erfgoed, is er op de site ook immaterieel erfgoed te bewonderen. Georges en Gloria, de twee trekpaarden, worden opgeleid om boomstammen te trekken. Ze doen ook terugdenken aan de landbouwactiviteit die er tot aan de eeuwwisseling was. Ook onze Vlaamse Reuzen en het kempisch hoen geven karakter aan de locatie.

Blijdenberghoeve

Een eerste vermelding van een hoeve vinden we in de eerste helft van de 16de eeuw. In 1607 werd ze verkocht aan de Mechelse Victorinnen van Blijdenberg die de hoeve “s Molenarengoed” of “Blauwversgoed”, in bezit hadden tot op het einde van het Ancien Regime. In 1717 lieten de nonnen in hun lemen hoeve te Bonheiden, achter tegen de stal, een dubbele schouw metsen. Kort daarop werd, op kosten van de pachter, een stenen woonhuis en een stal gebouwd. Volgens een oude tekening was het linkse deel van het woonhuis eertijds hoger.

Herstellings- en verbeteringswerken gebeurden in loop van de 18de eeuw, onder andere in 1763 het terug opmetselen van de voorgevel. Ten opzichte van de straat staat schuin ingeplant het woonstalhuis met parallel de schuur er voor. Het bestond uit een woonhuis met dubbele schouw en een stal in steen. De Zellaerdreef bestond reeds als toegang tot de hoeven vanaf de Poverstraat, de rest van de dreef werd na 1711 aangelegd. Naar verluidt werden tijdens de Franse Revolutie in deze schuur geheime missen opgedragen en werden er bijeenkomsten gehouden tijdens de Boerenkrijg.

In de hoeve kan men nu terecht voor een ambachtelijk ijsje.

Kleine Krankhoeve

Eertijds was deze hoeve gelegen aan de rand van de heide. Een eerste vermelding is er in 1508, toen de reeds bestaande hoeve verkocht werd aan het Krankenhuys van het Mechelse begijnhof. De naamgeving staat in verband met deze instelling en is vergelijkbaar met de "Grote Krankhoeve" te Peulis (Putte), die meer landbouwgronden omvatte. Na de Franse Revolutie kwam ze onder het beheer van de Burgerlijke Godshuizen van Mechelen, in 1888 werd ze verkocht aan baron de Vrière, eigenaar van kasteel Zellaer. In 1951 kwam ze door erfenis in handen van baron G. Orban de Xivry, die het goed in 1971 verkocht aan de gemeente.

Volgens een huurcontract van 1547 bestond de hoeve toen uit een hoofdgebouw, een schaapskooi, een borreput en een (kleine) schuur. Verder was er in de onmiddellijke nabijheid, ter beschikking van de kranke begijnen, een "stenen huisje" dat de pachter niet mocht gebruiken, in latere pachtcontracten wordt dit niet meer vermeld, doch volgens E. Raes werd het later misschien omgebouwd tot het uitzonderlijk grote bakhuis.

Mogelijk als gevolg van de verwoestingen tijdens de godsdiensttroebelen, werden volgens archivalische bronnen in de eerste drie kwart van de 17de eeuw, naast talrijke onderhoudswerken, verbouwingswerken uitgevoerd zoals het oprichten van een nieuwe stal (1609) en een nieuwe schuur (1616-1617).

In 1661 werden de lemen stalwanden vervangen door baksteenmuren door de metsersfamilie Stessens uit Putte, die voordien en ook later voor niet nader genoemde werken vermeld wordt in de documenten.

Nadat in de tweede helft van de 17de eeuw door de oorlogsomstandigheden geen verbouwingswerken meer werden uitgevoerd aan de hoeven van de Mechelse begijnen, startte in de 18de eeuw het versteningsproces van de houten en lemen gebouwen. Volgens het jaartal in de westelijke stalgevel werd de "Kleine Krankhoeve" in 1717 in steen herbouwd. Er kan verondersteld worden dat metser Peter Stessens de werken uitvoerde omdat hij daarvoor in opdracht van de begijnen, samen met zijn broer Jan, de stenen Krankhoeve in Peulis bouwde en omdat hij vermoedelijk ook de bouwwerken aan de Nieuwe Krankhoeve verrichtte.

Er werd geboerd tot in 1971, daarna kocht de gemeente het gebouw en werd het grondig gerestaureerd, ze doet nu dienst als ontmoetingscentrum. De vroegere potstal is nu cafetaria.

MARKANTE hoeven IN DUFFEL

Ruim een eeuw geleden, rond 1900, was het merendeel van de Duffelse bevolking nog rechtstreeks of onrechtstreeks werkzaam in de landbouw. Van dat agrarische verleden zijn een beperkt aantal getuigen bewaard, gaande van bescheiden langgevelhoevetjes tot meer prestigieuze, meerledige boerderijen met losstaande bestanddelen. De meest markante zijn een paar grote hoevecomplexen die ooit deel uitmaakten van het patrimonium van een adellijk geslacht, een invloedrijke abdij of een andere religieuze instelling.

We geven graag een overzicht en wat duiding bij een paar nog bestaande hoevegebouwen en -complexen. Ze zijn intussen in min of meerdere mate aangepast of op zijn minst voorzien van nieuw schrijnwerk. Sommige hebben geen land- of tuinbouwuitbating meer, maar door hun inplanting, omgrachting of benaming verwijzen ze naar een oudere nederzetting of bedrijvigheid.

De hoeven die we hebben geselecteerd en hieronder in beeld brengen, hebben een bijzondere betekenis. Het verhaal van sommige panden en bijgebouwen gaat ver terug in het verleden. Andere zijn recenter gebouwd, maar minstens even waardevol omwille van de bijzondere functie die ze als uitbating hebben of hadden voor de dorpsgemeenschap.

Ga je graag op pad om deze panden van dichterbij te zien? Dat kan. Er is zowel een wandelroute als een fietstraject uitgewerkt. Daarover lees je meer op p. 10 van deze brochure.

| Maltahoeve |

Statuut: de hoeve is beschermd als monument en de Maltahoeve en omgeving zijn beschermd als stads- of dorpsgezicht

De Maltahoeve, gelegen in de gelijknamige straat Maltahoevelei, is een achterin gelegen en nog deels omgracht hoevecomplex. Oorspronkelijk was de hoeve volledig omwald. De totale omtrek van de omwalling moet ongeveer 270 meter geweest zijn. Wellicht is ze aangebracht ten tijde van de aanbouw van de eerste hoeve. De bouwperiode van die eerste hoeve is niet met zekerheid gekend.

De vormgeving van de huidige Maltahoeve, zoals we ze nu kennen, dateert van ca. 1762. In het Hollandse tijdvak werd ze ook "Hof ter Bruyne" genoemd. Zoals hierboven al gesteld, zijn er vroegere sporen van een omgrachte uitbating. Eind 16de eeuw is er een vermelding van de aanwezigheid van een pachthoeve, maar de inplanting gaat mogelijk terug tot de volle Middeleeuwen.

Het Duffelse domein was via schenking in handen gekomen van de Orde van Malta, een geestelijk-militair genootschap dat uit de orde van de middeleeuwse hospitaalridders van Sint-Jan was ontstaan. Een wapenschild met opschrift boven de voordeur van de Maltahoeve verwijst uitdrukkelijk naar het eigendomsrecht van deze orde (zie detailfoto hierboven). Je leest daarin de naam van een ridder in de Orde van Malta, Frère Louis-Gabriel de Froullay (1694-1766) en het jaartal van de bouwwerken, 1762, waarin de hoeve haar huidige vorm kreeg.

De symboliek vertelt ons meer over Louis-Gabriëls afkomst en over zijn engagement in de ridderorde. Het licht gekarteld Sint-Andrieskruis in het centrum van het wapenschild, is dat van zijn Louis-Gabriëls grootvader graaf en grootmaarschalk Charles de Froullay. Het geslacht de Froullay behoorde tot de hoge Franse adel. Rondom dat kruis zit een soort halsketting ('collier') met een achtpuntig Maltees kruis, een symbool dat enkel ridders van de Orde van Malta toekwam. Louis-Gabriel trad toe tot de Orde van Malta in 1710.

© PIERRE DE MEYER

Vier jaar lang was hij opperbevelhebber van de Maltese vloot, vandaar de ankers onderaan het wapenschild. De zes standaarden met daarop het kruis van de kruisvaarders symboliseert de militaire functie van de Orde. Louis-Gabriël had nog zeven broers en zussen, waaronder één bisschop, een abt en een abdis. Vandaar wellicht de toevoeging van de kromstaf die als attribuut opduikt bovenaan het schild.

De Franse Revolutie zorgde voor een nieuwe wending. In 1798 nam de Franse bezetter het domein in beslag en verkocht het als zwart goed. De opeenvolgende eigenaars verpachtten de hoeve en omliggende landbouwgronden daarna tientallen jaren lang. Het hoevecomplex werd intussen opgesplitst in twee bedrijven. Dat gebeurde in 1892. Toen werd ook ruim de helft van de gracht gedempt. De schuur en schapenstal werden afgescheiden en omgevormd tot aparte langgestrekte hoeve. De verbouwde boerderij en de Maltahoeve werden nog een eeuw lang gepacht door dezelfde twee Duffelse families. In 1982 konden de pachters de panden kopen.

De Maltahoeve is sinds 1986 een beschermd monument. De hoeve-omgeving bestaande uit het resterende deel van de omwalling en de overige gronden binnen de vroegere omwalling zijn beschermd als dorpsgezicht. De hoeve heeft, zoals gezegd, haar uitzicht van 1762 behouden. In de jaren 1990 is ze gerestaureerd, gereinigd en opnieuw gevoegd. De indeling van het interieur is bewaard, net als de balkenconstructie van moeder- en kinderbalken, opkamers en gebint. Het stalgedeelte is volledig gemoderniseerd.

Schuin achter het woonhuis bevindt zich een vrij recent wagenhuis. Vlakbij de oprit, en goed zichtbaar vanaf de straat, staat een verankerd bakstenen bakhuis. Vele boerderijen beschikten vroeger over zo'n ruimte om brood te bakken. Doorgaans stond die vanwege het brandgevaar ver genoeg van de woning en, zoals hier, doorgaans langs de grachtkant voor snelle watervoorziening in geval van brand. Het bakhuis van de Maltahoeve is vrij groot (7,5 op 4,3 meter). Er wordt allang niet meer gebakken, maar de oven binnenin is goed bewaard. In 2020 is de restauratie van het bakhuis aangevat.

| SCHUUR VAN DE MALTAEVE |

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

Ten westen van de Maltahoeve staat een tweede boerderij. Het gebouw deed ooit dienst als schuur. Eind 19de eeuw werd ze afgesplitst van de Maltahoeve en verbouwd naar een langgestrekt hoevegebouw. Lange tijd was het een pachthoeve, maar in 1982 werd de toenmalige pachter eigenaar van het pand.

Over het Maltahoevecomplex en de 19de-eeuwse opsplitsing in twee delen, lees je hierboven meer.

Nog veel meer over het verleden en de bewoners van de Maltahoeve kan je lezen in het artikel van T. Hellemans, die er ooit zelf woonde (zie p. 29 onder de rubriek 'Tekstbronnen')

© WIM PEETERS

| ROECKXHOEVE |

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

De site van de Roeckxhoeve, gelegen in de Klokkestraat, was aanvankelijk eigendom van de adellijke familie de Merode. Op oudere kaarten staat ze wel eens aangeduid als 'Donckhoeve', maar op de Poppkaart van ca. 1860 vinden we de benaming "Roeckxhoeve". Sedert meer dan een eeuw is hier een paardenfokkerij.

Het hoevecomplex met hofgracht is in 1832 verbouwd. Boven de deur van het woonstalhuis treffen we een gevelsteen met vermelding "Comtesse Douairière/ De Merode Westerlo/ Princesse/ De Grimberghen/ Verlinden Inlendani/ &/ Opdebeeck Receveur/ 1832". De monumentale hoeve met losstaande bestanddelen heeft nog het uitzicht van toen.

Het aarden erf is deels gekasseid. De paardenstal is 20ste-eeuws. Het houtwerk van het woonstalhuis is vernieuwd. De nokversiering met metalen figuur van boer en paard en initialen H.V.B., verwijzen naar de huidige eigenaar en de paardenfokkerij. Aan de tweebeukige schuur is een latere aanbouw toegevoegd.

© WIM PEETERS - PIERRE DE MEYER

| ROOIBERGHOEVE |

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

In de Duffelse straat Rooienberg vind je een hoeve met een bijzondere voorgeschiedenis. Wat men nu de Rooienberghoeve noemt was een deel van een omgrachte kasteelsite. In de 17de eeuw was het enige tijd de verblijfplaats van de Duffelse drossaard. Die bewaarde er het dorpsarchief. Over de precieze oorsprong van kastelencomplex Rooienberg en zijn bewoners is daarnaast helaas niet veel meer geweten.

Het kasteel verdween al lange tijd geleden uit het dorpsbeeld. Wanneer dat precies is gebeurd, weten we niet. Hoe het er precies uitzag, weten we ook niet. Er zijn geen afbeeldingen van bewaard, enkel een ruwe schets van 1716. Op basis van die schets en van een tiendenkaart van 1730 weten we wel dat het kasteel meerdere vleugels telde.

De Rooienberghoeve is een hoeve met losstaande bestanddelen. De bakstenen gebouwen, met latere aanbouwsels, zijn gegroepeerd rondom een aarden erf. De tweebeukige langsschuur loopt parallel met de straat. In één van de balken is het jaartal 1838 gegraveerd. Het woonstalhuis en het wagenhuis staan in verhouding bijna loodrecht op de straat. Het wagenhuis is een 19de-eeuws gebouw.

© HEEMKRING DUFFEL

© WIM PEETERS

| WAARLOOSHOEVE |

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

De Waarlooshoeve in Senthout wordt in de 17de eeuw vermeld als eigendom van de abdij van Tongerlo. De omwalde hoeve zou dienst gedaan hebben als afspanning voor de postkoetsen op de route Brussel-Mechelen-Antwerpen. Naderhand kwam de hoeve in het bezit van de prinsen van Arenberg. Het eigendom is in 1918 als Duits eigendom aangeslagen en daarna publiek verkocht.

De huidige gebouwen dateren van 1802. Dat jaartal is terug te vinden in de zuidelijke zijgevel. De schuur is tijdens de Tweede Wereldoorlog getroffen door een V1-bom, en is naderhand heropgebouwd met wat bewaard bleef van het gebint. Het woonstalhuis is eind 20ste eeuw grondig gerenoveerd. Ter plaatse van de vroegere stal is toen ook een nieuw aanbouwsel opgetrokken uit oude baksteen.

Bij de restauratie zijn een aantal elementen vernieuwd. Zo kreeg het omgrachte domein een nieuwe poort. Centraal op het nu gekasseide erf staan twee parallelle constructies: het voormalige woonstalhuis (ten westen) en de schuur (ten oosten). Het volume van de woning is grosso modo behouden, maar de indeling is gewijzigd. De rechterzijgevel is vernieuwd. De eerst volledig beluikte rechthoekige vensters zijn bij de renovatie gehalveerd. De gedichte deur in de linkerzijgevel is vervangen door een nieuwe rondboogdeur en de arduinen tussendorpels zijn nieuw ingebracht. Het zadeldak van de langsschuur is opgeknapt en de muuropeningen aangepast. De houtconstructie met gegraveerde jaartallen 1769 en 1813 is bewaard gebleven.

© PIERRE DE MEYER

MIJLSTRAATHOEVE

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

Tegenover de Sint-Franciscuskerk in de Mijlstraat vind je een vrij monumentale hoeve met verschillende losstaande bestanddelen. Die zijn in een U-vorm ingeplant op het erf. Vermoedelijk gaat de bouw van het complex terug tot de tweede helft van de 19de eeuw. De gevelsteen tussen het woonhuis en de stal vermeldt immers "Anno 1867/ J. Van Den Wiele".

Het geheel omvat een woonstalhuis ten noorden (nok loodrecht op de straat), een schuur ten zuiden (nok loodrecht op de straat), een wagenhuis ten westen (nok parallel aan de straat) en een bakhuisje ten noordwesten (nok loodrecht op de straat).

MISPELHOEVE

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

De Mispelhoef in de Missetraat is een typisch voorbeeld van een langgestrekte hoeve (stramien: schuur, potstal en woonhuis onder één dak). Ze was gelegen op het mispad, een kerkpad waarlangs de boeren van Senthout de grote baan bereikten, die verder naar de Sint-Martinuskerk leidde. Vandaar de straatnaam: Missetraat.

De oorsprong van de Mispelhoef gaat minstens terug tot de eerste helft van de 19de eeuw. Sporen in het gebouw wijzen erop dat de oorspronkelijke houtbouwstructuren mettertijd vervangen zijn door steen.

© PIERRE DE MEYER

© MICHAEL VAN CRAEN

NAUWELAERTSHOEVE

Statuut: de hoeve is vastgesteld als bouwkundig erfgoed

In de Zijpstraat, tegenover het bedrijf 'Het Huis van de Tomaat' treffen we een woning met de herkenbare structuur van een langgestrekte hoeve. De hoeve dateert uit de eerste helft van de 19de eeuw, maar is eind 20ste eeuw verbouwd. In de volksmond werd ze vroeger de 'Nauwelaertshoeve' genoemd, naar de familienaam van de landbouwer die omstreeks 1935 eigenaar werd van deze boerderij.

KLOOSTERHOEVE

Statuut: het gebouw is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in erfgoedpublicaties over Duffel

Met als doel hun land- en tuinbouwactiviteiten uit te breiden, kochten de zusters van het Duffelse klooster in 1908 een pachthoeve in de Kruisstraat.

Deze religieuze vrouwengemeenschap, het Convent van Betlehem, stond in voor psychiatrische zorg. Ze droeg zelfstandigheid en zelfvoorziening hoog in het vaandel. Rond de eeuwwisseling was de ziekenpopulatie in de psychiatrische kliniek erg toegenomen. Dat bracht de kloosterlingen ertoe om uit te kijken naar een goedkope en efficiënte aanlevering van voedsel. Daarom breidden zij begin 20ste eeuw hun bestaande land- en tuinbouwactiviteiten uit. Ze kochten twee extra uitbatingen aan, één in Sint-Katelijne-Waver en één in de Kruisstraat.

De hofstede in de Kruisstraat werd kort na de aankoop in 1908 grondig vernieuwd. Een pachter die de bewaking en het bestuur van de landbouwsite in handen kreeg, nam er zijn intrek. Onder het toezicht van een aantal zusters kon er ook een delegatie psychiatrische patiënten aan de slag om 'beurtelings de gemakkelijkste bezigheden te gaan verrichten'. Goedkope werkkraft werd op die manier gecombineerd met arbeidstherapie. De hogere overheid moedigde in die periode de tewerkstelling van valide zieken buiten de muren van het ziekenhuis overigens erg aan.

Het pand is gelegen vlakbij de kruising brede Kruisstraat en de smalle doodlopende zijtak van de Kruisstraat. Intussen is het al lange tijd in particuliere handen maar rijpere Duffelaars verwijzen nog wel eens naar de Kloosterhoeve.

© HEEMKRING DUFFEL

| VERBRANDE HOEVE |

Statuut: het gebouw is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in erfgoedpublicaties over Duffel

Zowel op de Ferrariskaart (laatste kwart 18de eeuw) als op de kaart van Vandermaelen (midden 19de eeuw) treffen we op deze plaats de vermelding van de Verbrande hoeve. De plaatsnaam verwijst naar een landbouwpand dat lange tijd geleden is afgebrand. Wanneer precies is niet geweten, maar de aanwezigheid van een hoeve aldaar is voor een eerste maal vermeld in 1562.

De heropgebouwde boerderij is in 1871 getroffen door een blikseminslag, met een brand tot gevolg. Ze moest opnieuw opgebouwd worden. Intussen is het al decennialang een fraai woonhuis.

Achter deze opgeknapte hoeve bevindt zich de Verbrandehoeveweg. De naam van deze straat verwijst naar de vroegere landbouwuitbating die zich hier bevond.

© PIERRE DE MEYER

© PIERRE DE MEYER

DRAAKBOSHOEVE

Statuut: het gebouw is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed.

De naam van de hoeve en de straat waar ze is gevestigd, verwijzen naar de bosrijke omgeving die er vroeger was. Het Draakbos was het grootste en het oudste bos in Duffel-Hoogheid (d.i. ongeveer het grondgebied van het huidige Duffel-West). Het bos was eigendom van de abdij van Tongerlo, die in Duffel verschillende gronden bezat.

Het grondgebied waarop de Draakboshoeve staat, kwam later in handen van een Parijse rentenier. Die verkocht het aan de hertog van Arenberg, die er ca. 1875 een hoeve liet bouwen.

De Draakboshoeve wordt nog steeds actief uitgebaut. In 1966 startte de eigenaar er een veemelkbedrijf. In deze veldrijke en groene straat vind je dan ook heel wat weidegrond met grazende de koeien.

*Meer hoeven met erfgoedwaarde op het grondgebied van Duffel vind je in de inventaris bouwkundig erfgoed.
Die kan je digitaal raadplegen via de toegang inventaris.onroerenderfgoed.be*

TEKSTBRONNEN

- Hellemaes T., *Geschiedenis van de Maltahoeve*, in: *Duffla*, jg.19, 2008, nrs. 3 en 4.
- Van den Brande, Rik en Keersmaekers, Frank, *Duffel 1900-2000*, uitg.: heemkring Jos Ressler, Duffel, 2000.
- Kennes H. & Steyaert R. (red.), *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Mechelen, Kantons Duffel - Heist-op-den-Berg, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, deel 13N4*, uitg. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel – Turnhout, 1997.
- Online inventaris bouwkundig erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
- Moens, Ria, *De geschiedenis van het Psychiatrisch Ziekenhuis Duffel*, uitg.: Den Grooten Duffelaar, Duffel, 2017.
- Wuyts, Luc (red.), *Duffel Toen, tot 1900*, uitg. KWB Duffel-Oost, Duffel, 1986.

MARKANTE *hoeven* IN PUTTE

Enkele van de bekendste oude hoeven op Puts grondgebied worden hier beschreven. Het zou ons te ver drijven om een volledige geschiedenis en volledige bouwbeschrijving van de hoeven te geven. Daarom worden vooral enkele opvallende kenmerken en/of leuke anekdotes opgenomen in de teksten hieronder. Er werd gekozen om enkel oudere foto's van de hoeven in dit deel op te nemen, nu zien deze er voor een groot deel anders uit. Vele oude hoeven zijn omgebouwd tot meer hedendaags woonhuis.

| DE KLEINE PITSEMBURGHOEVE OF HEIHOEVE |

Deze hoeve is gelegen in de Vogelstraat. In 1736 gaf de Duitse Ridderorde van Pitsemburg de opdracht om deze hoeve te bouwen. Het is een Kempische langgevelhoeve met aangebouwde schuur die vervaardigd is uit baksteen en witte zandsteen. Vroeger bevatte ze ook een bakhuis. Doorheen de jaren zijn er heel wat wijzigingen aangebracht.

Boven het woonhuis bevond zich een grote dubbele zolderruimte. Hieruit kan worden afgeleid dat de hoeve vooral als stapelhuis werd gebruikt. De windmolen van Keerbergen zou afhankelijk geweest zijn van deze hoeve.

In de zijgevel staan twee wapenschilden van de Ridders van Pitsemburg uit de 18de eeuw, het Duitse kruis aan de linkerkant en de Pelikaan aan de rechterkant.

De hoeve werd een beschermd gebouw in 2000 en is enkele jaren geleden volledig gerestaureerd.

© HEEMKRING HET MOLENUZER

© VERHULST MARYNIE

| DE KLEINE SCHRANSHOEVE OF NAUWELAERTSHOEVE |

Deze hoeve met aangebouwde schuur, gelegen in de Bredestraat, dateert uit 1771. Daarachter staat een tweede gebouw met wat vroeger dienst deed als wagenhuis, paardenstal, voederhuis, varkenskot en bakhuis. Later werd het ingericht als bijkomende woning. Naast de voordeur vind je in een ingemetselde witte steen de initialen van de eerste bewoners terug: A.V.A. MET E.L.N. (Adriaan Van der Auwera en Elisabeth Lenaerts). Boven de voordeur kan je een Mariabeeldje vinden. Het gebouw wordt ook Nauwelaertshoeve genoemd, naar vroegere eigenaars die daarvoor ook lang pachters waren van de hoeve.

Aan de hand van oude foto's werden de hoeve en de bijgebouwen heropgebouwd zoals vroeger. In de voortuin staat zo bijvoorbeeld een antieke waterput of bornput. Vroeger stond deze achter de hoeve op het erf.

| DE LATOENEHOEVE |

Deze hoeve in de Kaaslei heeft een heel rijke geschiedenis. Op de plaats waar de hoeve nu staat was vroeger "Het Waesbeke hof", een kleine vestiging nabij de vroegere Waasbeek. In 1473 was deze plaats, die waarschijnlijk een hof en een huis of klein kasteeltje omvatte, in handen van de Mechelse Ridder Philip Kerman. Het bleef in de familie tot het in de 17de eeuw werd verkocht. Nadat de hoeve afbrandde werd in 1761 de huidige hoeve gebouwd met een L-vormig woonstalhuis. Het is een hoeve met losstaande delen, vroeger volledig omringd door een rechthoekige gracht. De gracht is langs de achterzijde voor een deel gedempt om de doorgang van koeien naar een weide mogelijk te maken, maar het is één van de enige Putse hoeven waarbij een groot deel van de gracht nog intact is gebleven. De gebouwen zijn wit geschilderd en hebben blauw geschilderde deuren en ramenlijsten. De hoeve is enkel te bereiken via een uniek poortgebouw (stenen inrijpoort) met duiventil.

© HEEMKRING HET MOLENIJZER

© HEEMKRING HET MOLENIJZER

| AFSPANNING HET HOEFIJZER |

Deze voormalige afspanning aan de Schrieksesteenweg werd gebouwd in 1772 en was oorspronkelijk een herberg en werd vaak gebruikt door herders als overnachtingsplaats. Naar verluidt was het de laatste bewaarde “estaminet” aan de oude Kempische veeweg van Nederland naar Mechelen en was het een populaire plaats om een glas te gaan drinken. Er werd ook heel wat vee verkocht en er was een hoefsmid aanwezig om paarden te laten verzorgen. Het gebouw zoals het er nu uit ziet is een overblijfsel van een oude langgevelhoeve die vroeger dubbel zo lang was.

Boven de linkervoordeur, een prachtig rondboogportaal in lichtgroene omlijsting, zijn inscripties en decoraties aangebracht met de datering (1772), de naam (Het Hoefijzer), specificatie van het gebruik (herberg) en de naam van de bewoner ten tijde van de verbouwing (Armand Van Rompaey). Bovenaan staat tevens ‘het oog van God’, omgeven door een bakstenen lijst. Onderaan kan je ook een beker en een kruik zien, een verwijzing naar de vroegere functie van de hoeve. Deze gevelversiering is het meest opvallende decoratieve element van de hele hoeve.

Tevens wordt in een oude volkslegende een verwijzing gemaakt naar herberg Het Hoefijzer. De legende vertelt het verhaal van de wijze waarop de inwoners van Putte aan hun spotnaam ‘De Verbrande Puttenaars’ zijn gekomen. Het Hoefijzer was één van de locaties waar dit volksverhaal zich afspeelde.

Het gebouw is beschermd in 2000.

© GEMEENTE PUTTE

| DE AUGUSTIJNENHOEVE |

De Ridders van Pitseburg bezaten een erf dat in 1347 werd overgemaakt aan clericus Arnold van Putte. De hoeve in de Augustijnenlei is opgericht in 1656 en was toen eigendom van het Klooster der Augustijnen te Mechelen. Oorspronkelijk was het een omgrachte hoeve met losstaande bestanddelen en met een toegangspoort die bestond uit twee grote stenen pilaren. De gracht en de poort zijn intussen verdwenen. Nu kan het omschreven worden als Kempische langgevelhoeve met bijgebouwde schuur.

De waterput was gelegen in de kelder, wat vroeger handig was omdat men dan in slechte weersomstandigheden niet naar buiten moest om water te halen. Er wordt vermoed dat er in de kelder een vluchtgang was, omdat er een dichtgemetselde muur onder een gewelf werd gevonden. Men heeft deze echter nooit durven open kappen uit vrees voor schade.

De hoeve dateert uit de tijd van de "hartcultus". Zo was er boven de staldeur een hartvorm in zwarte steen gemetst en het smeedwerk rond de deurknoppen en aan de ankers vertoonden ook een hartvorm.

In 1937 werd er de club "De Kiekenkoten" opgericht. De club beschikte over een kegelbaan en een liggende wip. Ook andere clubs kwamen hier spelen. De club, de wip en de kegelbaan zijn blijven bestaan tot het einde van de Tweede Wereldoorlog.

© HEEMKRING HET MOLENIJZER

| DE GROTE KRANKHOEVE |

De Grote Krankhoeve ligt op de hoek van de Krankhoevelei en de Mechelbaan in Peulis, nabij de grens met Bonheiden. Ze was vroeger in het bezit van het Krankenhuis van de Mechelse begijnen. Wanneer het net eigendom van hen werd is niet geweten, maar de oudste vermelding van de hoeve in hun oude cijsboeken dateert van 1340. In de 14de eeuw werd de hoeve 'Hof ter Paelt' genoemd en in de 15de eeuw 'Ter Beke' naar de nabijgelegen Paeltbeek, later de Zennekensbeek.

Vroeger was er doorheen de jaren sprake van een woonhuis, een wagenhuis, een schaapskooi, een schuur, een varkenskot, een veulenstal en een kaashuis. Veel bijgebouwen werden intussen afgebroken. In 1714 werd de huidige hoeve gebouwd. Het bestaat uit een langgerekt, bakstenen woonstalhuis met een parallel wagenhuis ten zuiden ervan. In 1982 werd de hoeve beschermd als monument en samen met zijn onmiddellijke omgeving als dorpsgezicht geklasseerd. De Paalten of Peultenbossen hoorden bij de Grote Krankhoeve die aan de overkant van de Mechelbaan staat.

© GEMEENTEARCHIEF PUTTE

DE HEERKENSHOEVE

De Heerkenshoeve, gelegen in de Heerkenslei, is op kaarten van de 18de eeuw terug te vinden. Het is een langevelhoeve met losstaande schuur die dwars ten opzichte van elkaar staan. Na de Tweede Wereldoorlog werd de hoeve heropgebouwd. Momenteel doet deze dienst als veeboerderij.

Noemenswaardig is dat er vroeger ten noordoosten van de hoeve op het gebied langs de huidige Heerkenslei een omgracht parkdomein lag van waaruit zes dreven ontsprongen. Dat is te zien op een topografische kaart van midden de 19de eeuw. Er wordt beweerd dat de hoeve afhankelijk zou zijn geweest van een kasteeltje gelegen in dat park dat dienst deed als luthof. Sporen van gebouwen waren echter in het derde kwart van de 19de eeuw alweer verdwenen.

Momenteel ligt er op dat domein park- en recreatiegebied. Twee van de zes wegen zijn nog steeds zichtbaar als veldweg. Nabij de dreef bevindt zich momenteel ook nog de 19de-eeuwse hoeve het Hooghuis dat bestaat uit een hoger woonhuisgedeelte, een stalgedeelte en een authentiek bakhuis. Hier heeft Natuurpunt de Putter zijn stek gevonden.

© STEYAERT RITA

*Deze oude hoeven zijn niet de enige op Puts grondgebied. Er zijn meer dan 20 interessante hoeven die in deze brochure een plaatsje waard zijn, maar die konden we onmogelijk allemaal beschrijven. Zo was Heemmuseum het Molenijzer vroeger **hoeve Den Wijngaert**, en **de Beerzelschranshoeve** zal u nu beter bekend staan als Joly's Paardenmelkerij. In de Kegelstraat staat een **hoeve/boerderij** die in 1693 al op kaarten terug te vinden is en waarschijnlijk nog een stuk ouder is dan doet vermoeden. Nog namen van hoeven die u misschien een belletje zullen doen rinkelen zijn: **de Eksternesthoeve**, **de Draphoeve**, **de Grote Hoeve**, **de Klothoeve**, **de Sikkelhoef**, **de Peerdeveehoeve**, **de Kleinmannschrans**, **de Uilehoeve**, **de Neerhofhoeve**, **de Schanse**...*
en wie weet ken je er nog wel een paar?

TEKSTBRONNEN

- Kennes H. & Steyaert R. 1997: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Mechelen, Kantons Duffel - Heist-op-den-Berg. Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 13N4, Brussel - Turnhout.
- Agentschap Onroerend Erfgoed: [online]<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
- Vekemans, A. (1998). Jaarboek Heemkring Het Molenijzer 1998 – Putse hoeven. Putte.
- Vekemans, A. (1999). Jaarboek Heemkring Het Molenijzer 1999 – Putse hoeven (vervolg). Putte.

| SCHAAPSTALHOEVE |

De Schaapstalhoeve in de Scheerslei is een mooi voorbeeld van een rijkere hoeve uit het relatief vredige Oostenrijkse tijdvak. Ze zou gebouwd zijn in de jaren 1780, maar op dezelfde plaats stond zeker al een oudere hoeve. Een steenkappersteken werd omstreeks 1740 gedateerd. De waterput wordt als nog ouder beschouwd. De hoeve bestaat uit een woonstalhuis. De gevel van het woongedeelte is opgetrokken in baksteen met rechthoekige ramen en deuromlijstingen in blauwe hardsteen. De oorspronkelijke kruisen van de ramen zijn bewaard. Het stalgedeelte is breder dan het woongedeelte. De Schaapstalhoeve werd als monument beschermd in 1987 en gerestaureerd door architect Driesen in 1997-1998.

© EDDY VAN LEUVEN

© EDDY VAN LEUVEN

| LANGGESTREKTE HOEVE “LAZEROMS” |

Aan de overkant van de Schaapstalhoeve ligt “hoeve Lazeroms”. Deze lange hoeve onder één zadeldak werd gebouwd op het einde van de 19de eeuw en later nog vergroot. Op de foto ziet u hoeve Lazeroms links en de Schaapstalhoeve rechts.

| SANDHOEVE |

De stalwoning en het bakhuis van de Sandhoeve dateren uit de 18de eeuw. In de jaren tachtig werd de grote lemen schuur tegenover de woning afgebroken. Deze was veel ouder dan de overige gebouwen. De eigenaar liet op de site aan de Mechelbaan een andere fraaie lemen schuur overkomen.

De Sandhoeve geeft een goed beeld van de typische Kempische stalwoning, met als traditionele bestanddelen huis, kamer, “moos”, opkamers, voutekelders en potstal. Hoeve en bakhuis werden in 1985 als monument beschermd en in 1987 door architect Driesen gerestaureerd.

© EDDY VAN LEUVEN

| HET HOF |

't Hof in de Bosstraat is een alleenstaande hoeve onder zadeldak uit de 18de eeuw met heel wat interessante originele elementen. In 1995 werd de hoeve gerenoveerd.

© EDDY VAN LEUVEN

| KLEINE BULLEMHOEVE |

Het bouwjaar van de Kleine Bullemhoeve in de Leemstraat kan je uit een chronogram afleiden: 1772. Zeer waardevol is de schuur in vakwerkbouw, die in 1987 werd beschermd. De schuur zou in 1775 vanuit Duffel zijn overgebracht. De oudste inscriptie vermeldt het jaartal 1752. De schuur werd grondig gerestaureerd. Ze is terug met stro bedekt en het opgaande muurwerk is met leem opgevuld.

De Schranshoeve zou al in de 16de eeuw een rol gespeeld hebben als toevluchtsoord in woelige tijden. Vroeger was de site aan de Schrans dubbel zo groot, met ook een intussen verdwenen 18de-eeuwse hoeve binnen de slotgracht. Het oudste hoge, robuuste gebouw was oorspronkelijk een poortgebouw. Dendrochronologisch onderzoek van de kapconstructie dateert het dakgebinte in de eerste helft van de 18de eeuw. Aan de binnenzijde bevindt zich een interessante toren met speklagen en een wenteltrap naar de verdiepingen.

© EDDY VAN LEUVEN

De aanbouw rechts is 19de-eeuws. Ook in de 19de eeuw werd de toegangspoort met brug naar de huidige plaats verlegd. Op de site bevindt zich een wagenhuis en een grote schuur. De gerenoveerde schuur is het enige gebouw dat niet werd beschermd als monument.

© EDDY VAN LEUVEN

© EDDY VAN LEUVEN

| HOEVE SLAAPT IN 'T STRO |

Deze indrukwekkende hoeve, eveneens gelegen aan de Mechelbaan, vindt zijn oorsprong in 1734 en behoorde toe aan de heer van Waver, Kristiaan Willem de Ruijsschen. Slaapt in 't Stro is deels door een hofgracht omgeven. De hoeve werd gerenoveerd waardoor een aantal oorspronkelijke elementen zijn verdwenen.

De mooie naam van de hoeve refereert naar een fascinerende legende: het heeft er vroeger bijzonder fel gespoekt, met onder meer een hellewagen die op het dak reed en koeien die 's morgens dood van de schrik in hun halsters zouden zijn aangetroffen... Alles was begonnen met de boer die een kar mest over de krijgskas van een (in het stro van de stallen) logerend regiment soldaten had gegooid. De kas werd niet meer terug gevonden en de verantwoordelijke soldaten werden geëxecuteerd. De boer en zijn vrouw hebben niet lang van het gestolen geld kunnen genieten want elke nacht werden ze door spoken geterroriseerd...

| GROTE WAVERHOEVE |

De Grote Waverhoeve aan het begin van de Dijk zou in de kern opklimmen tot de 17de of 18de eeuw. De schuur uit 1802 en het bakhuis zijn intussen verdwenen. De beluikte en betraliede rechthoekige vensters steken mooi af op de beschilderde baksteen. Alleen de westelijke straatgevel met onder meer opkamervenster werd onbeschilderd gelaten.

© EDDY VAN LEUVEN

| OSB-HOEVE OF “DEN OSSENBOER” |

Deze langgestrekte hoeve van acht travéeën onder één zadeldak met Vlaamse pannen werd na de Eerste Wereldoorlog gebouwd door de Oeuvre Suisse en Belgique. Deze organisatie uit het neutrale Zwitserland had als doel fondsen ter beschikking te stellen voor de wederopbouw van huizen in België die vernietigd waren tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het OSB was een initiatief van de Zwitserse architect Eugen Probst. Tussen 1916 en 1920 droeg deze maatschappij bij aan de heropbouw van woningen in heel wat steden en gemeenten in ons land. Ook op de Markt in Sint-Katelijne-Waver werd een huis door deze organisatie gebouwd (vandaag verdwenen).

Boven de deur van deze hoeve in de Muilshoek merk je de fraaie gevelsteen OSB (Oeuvre Suisse en Belgique) en het jaartal 1918. De plaatselijke inwoners spreken van “den Ossenboer”, verwijzend naar de afkorting OSB. Bekijk ook de arduinen kruiskozijnen, rondboogdeur en rondboogpoort van nummer 43. De hoeve is echter in slechte staat en begint links aan de poort gevaarlijk naar voor te hellen.

© EDDY VAN LEUVEN

© EDDY VAN LEUVEN

| ECHELPOELHOEVE |

De benaming Achelpoele komt al voor in een akte van 1417. De Echelpoelhoeve vinden we ook terug als Eckerpoeelhoeve en zelfs Neckerspoeelhoeve. Ze werd door de abdij Roosendaal gekocht om een goede “passage” (verbinding) naar de stad Mechelen te verzekeren. De pachters van de hoeve zijn sinds 1661 bekend. De hoeve in de Rozendaalweg is vandaag verbouwd maar er zijn nog interessante sporen van het metselwerk van de oorspronkelijke hoeve te vinden.

| GOORBOSHOEVE |

De Goorhoeve of Goorboshoeve in het begin van de Goorboslei werd al in 1440 vermeld toen ze werd verkocht aan de abdij Roosendaal. Ooit stond er ook een galg in de buurt...

De huidige hoeve dateert van 1697 (jaarankers aan de zijgevel). Van 1986 tot 1989 werden de vervallen gebouwen “hard” gerestaureerd en omgevormd tot een wooncomplex met onder meer kamers voor de studenten van de hogeschool Thomas More (De Nayer) dat hier vlakbij ligt. Binnen de intact gebleven slotgracht werden nog andere wooneenheden gebouwd.

© EDDY VAN LEUVEN

MIDZEELHOEVE I EN II EN GROENTEMUSEUM 'T GROM

Rond een gemeenschappelijk erf liggen Midzeelhoeve I en II, ooit pachthoeven van abdij Roosendaal. De site aan de Midzelen komt al voor op oude kaarten vanaf de 15de eeuw. Midzeelhoeve I dateert uit 1701 en heeft de typische woonindeling van een hoeve uit die tijd met beste kamer, kelderkamer, haard, moosbank... De huidige brasserie ligt op de plaats van de vroegere paarden- en koeienstal (een potstal). Let ook op het kaaskot en de jaarankers. Midzeelhoeve II was onafgebroken bewoond van 1712 tot en met 2016, net iets meer dan driehonderd jaar. In 1972 kocht de gemeente Midzeelhoeve I, en vier jaar later Midzeelhoeve II. Bij K.B. van 16 oktober 1975 werden de hoeven en het omliggend landschap beschermd. Beide hoeven van het Brabantse langgeveltype werden intussen grondig gerestaureerd. In 2003-2004 werd het bakhuis verplaatst en grondig gerestaureerd. In de oven wordt opnieuw brood gebakken op grote evenementen. In september 2006 opende 't GROM als eerste interactief doe-museum rond groenteteelt in Vlaanderen in de schuren van Midzeelhoeve I en II en een moderne nieuwbouw. In Midzeelhoeve I (Midzelen 27) kan je binnen of op een terras genieten van een drankje en een hapje.
Info : www.tgrom.be

© EDDY VAN LEUVEN

© EDDY VAN LEUVEN

KLOOSTERHOEVE

De Kloosterhoeve in de Kuikenstraat was bezit van de cisterciënzerinnenabdij Roosendaal en werd al in de 16de eeuw vermeld. In de archieven zijn veel gegevens van de pachters en de pachtvoorwaarden bewaard, tot de hoeve in 1797, na de afschaffing van de abdij werd verkocht. Alleen de hofgracht is vandaag overgebleven. Op het oude, omwaterde erf van de Kloosterhoeve werden in de 19de eeuw drie nieuwe hoeven gebouwd. In de gevel van de middelste woning wordt 1860 op een arduinen plaat vermeld.

© EDDY VAN LEUVEN

© EDDY VAN LEUVEN

| HOOGHUIS |

Het Hooghuis aan de Mechelsesteenweg was ooit een deel van een hoeve die achtereenvolgens Wijnants-, Mols- en Torfhoef werd genoemd. De oudste bekende geschreven bron is een schepenakte van 1615. Bouwhistorische bronnen plaatsen het stenen gedeelte al rond 1500. De bak- en zandsteen architectuur sluit aan bij de laatmiddeleeuwse burgerlijke bouwkunst en duidt op de hoge stand van de eigenaars. Het gebouw beschikte over een dubbele duiventoren. Ook de aanwezigheid van een herenkamer, de afwerking van het gebouw en de zeer bijzondere dakconstructie wijst op de rijkdom van de eigenaars. In de 18de eeuw plaatste men bovendien de sierlijke rococodeur met schelpmotief. In 1988 werd de monumentale, langs de straatkant aangebouwde schuur gesloopt. Het Hooghuis verkeerde toen al in een sterk vervallen staat. De huidige eigenaar liet het gebouw in 2005-2006 onder leiding van architect Serneels restaureren en gaf het een nieuwe bestemming als Immo-kantoor. Naast het Hooghuis werd een modern "laaghuis" in glas en roestbruin Cortenstaal gezet dat contrasteert met het oude gebouw dat opnieuw een heuse blikvanger is geworden.

| BORGERSTEINHOEVE |

Op de site van het in 1825 gesloopte kasteel Borgerstein, onmiddellijk aan de rondboogbrug over de gracht en de toegangspoort, bevindt zich de Borgersteinhoeve. Het kasteel zou van circa 1400 dateren en opgericht zijn door Jan van den Steene of Schoonjans na zijn verbanning uit Mechelen wegens een moord op rentmeester Arnold Bau. Vanop Brabants grondgebied verbleef hij veilig maar dicht tegen Mechelen.

Dit woonstalhuis aan de Hoeveweg heeft een oudere 17de-eeuwse tot 18de-eeuwse kern die later werd aangepast. Er zijn nog heel wat bouwsporen zoals een aangepaste korfboogpoort, dicht gemaakte rondboogdeurtjes en zandstenen hoekblokken te zien. De gesloten oostelijke gevel rijst op uit de gracht, die integraal rond het domein bewaard is. In de schuur vind je inscripties 1820 en 1880. In het pittoreske bakhuisje vermeldt een inscriptie in de ovenbalk het jaartal 1718.

© EDDY VAN LEUVEN

Aan de toegang van de Borgersteinhoeve staan twee gekandelaarde welkomstlindes. De twee zomerlindes flankeren de toegangsbrug over de omwalling van de site. De bomen werden aangeplant als welkomstbomen waarbij men geloofde dat door de zuiverende werking van de bomen de bewoners op het erf beschermd werden van kwade invloeden. De bomen hebben een stamomtrek van 223cm en 243cm.

| KRETENBORGHOEVE |

Haaks ingeplant op de Berkelei vind je de Kretenborghoeve van het woonstalhuistype. Inscripties vermelden het bouwjaar 1771: "AN IHS NO" en "CS 17 MAR 71 CW". De hoeve werd in 2004 beschermd en zo gered van een dreigende sloop. Kort daarna werd de Kretenborghoeve volledig gerestaureerd.

| SCHALIËNHOEVE |

Deze grote hoeve in de Waverstraat heeft de vorm van een L-vormig woonstalhuis en klimt op tot de 18de eeuw. Enkele kenmerken zijn de verankerde bakstenen lijst- en trapgevels met gebruik van zandsteen voor de plint, de hoekblokken en de vernieuwde bol-, kruis- en kloosterkozijnen. Eertijds had de hoeve gekalkte speklagen en omlijstingen.

Aan de overkant bevindt zich de bakstenen schuur onder geknikt schilddak met Vlaamse pannen.

| LOMBAARDHOEVE EN LOMBAARDSTEIN |

De hoeve op de hoek van de Lombaardstraat met de Kouter staat voor het kasteel Lombaardstein waartoe de hoeve tot in 1881 behoorde. Het gebouw heeft een L-vormige plattegrond van vier traveeën en één bouwlaag onder steil zadeldak en aansluitend een lagere, haakse vleugel van twee traveeën onder afgewolfd zadeldak. Het huidige gebouw klimt op tot de 18de eeuw.

In de noordelijke gevel vind je keldervensters met zandstenen dorpels, betraliede opkamervenster met witgekalkte omlijstingen en een laadluis. De zuidelijke schuurgevel bevat nog houten lateien, maar de noordelijke gevel is deels vernieuwd snelbouwsteen. Op het deels aarden, deels gekasseide erf vind je ook nog een wagenhuis. In de buurt vind je opvallend lange "Mechelse" serres waar vroeger groenten zoals bloemkool de winter doorbrachten voor ze in de lente op het veld werden uitgeplant.

De naam van het kasteel Lombaardstein duikt vanaf de 17de eeuw op maar in de 13de eeuw was er al sprake van een leenhof "Hof ten Steene" en "Hof ter Hertbrugge". Het huidige kasteel klimt in de kern vermoedelijk op tot de 17de eeuw. De polygonale traptoren met speklagen en steigergaten zou van circa 1600 dateren; de massieve vierkante toren heeft een oudere, mogelijk zelfs 14de-eeuwse zandstenen onderbouw. Het kasteel werd in de loop van de tijd vele malen verbouwd.

© EDDY VAN LEUVEN

TEKSTBRONNEN

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

Jozef Serneels, *Het landbouwkundig patrimonium van de abdij Rozendaal*.

Pachthoeven te Sint-Katelijne-Waver, uitg.: Erf en Heem, 1997.

Eddy Van Leuven, Teksten in vroegere brochures Open Monumentendag

en op www.flickr.com/photos/sint-katelijne-waver

FIJN DAT JE GEBOEID BENT DOOR HET HOEVE-ERFGOED IN ONZE VIER GEMEENTEN.

PIK NAAST DEZE BROCHURE ZEKER OOK EEN EXEMPLAAR OP VAN HET KAARTENPAKKET
'EEN MONUMENTAAL VERHAAL – HOEVEN: FIETSEN EN WANDELEN LANGS HOEVEN'.
OP EEN MOOIE DAG KAN JE ER EEN FIJNE UITSTAP VAN MAKEN MET JE GEZIN,
FAMILIE EN VRIENDEN.

OP EEN PAAR UITZONDERINGEN NA ZIJN DE HOEVEGEBOUWEN EN -COMPLEXEN NIET
TOEGANKELIJK VOOR PUBLIEK. ZE ZIJN IN BUNA ALLE GEVALLEN PRIVÉ-EIGENDOM EN
WORDEN NIET OPENGESTELD, OOK NIET OP OPEN MONUMENTENDAG. BOUWSTRUCTUREN
EN ERFGOEDKENMERKEN ZIJN DOORGAANS VOLDOENDE ZICHTBAAR VANAF DE STRAAT.
GELIEVE DE PRIVACY VAN DE BEWONERS TE RESPECTEREN
EN HET PAND OF HET ERF NIET TE BETREDEN.

GC 't Blikveld / cultuurdienst

Jacques Morrensplein 2
2820 Bonheiden
Tel. 015 50 28 70
e-mail: toerisme@bonheiden.be
www.bonheiden.be/toerisme

Dienst Vrije tijd Sint-Katelijne-Waver

Lemanstraat 63
2860 Sint-Katelijne-Waver
Tel. 015 30 50 54
e-mail: cultuur@skw.be
www.sintkatelijnewaver.be

Cultuur en erfgoed Duffel

Gemeententraat 21
2570 Duffel
Tel. 015 30 72 50
e-mail: erfgoed@duffel.be
www.duffel.be

Cultuurdienst Putte

Gemeenteplein 1
2580 Putte
Tel. 015 76 78 88
e-mail: cultuurdienst@putte.be
www.putte.be

OP ZOEK NAAR MEER INFO?